

TUDOMÁNY.

ADALÉKOK AZ ÓBUDAI HITKÖZSÉG ÉS CHEVRAK TÖRTÉNETÉHEZ.

(Folytatás.)

ספרי תורה. Tóratekeresztet 40-et találtam hitközségemben.

Hitközségemben, úgy mint más nagy multtal bíró hitközségekben, több Béth hamidrás,¹⁾ valamint kis imaház létezett, ahol a hives naponta összegyűltek. Beszélnek, hogy a »régi jó időben« a híres Goldberger-féle kékfestő-gyárban volt egy olyan kis imaház, ahol mind az izr. munkások kellő időben félbenhagyták munkájukat és imára gyülekeztek.

Természetes tehát, hogy ilyen kis imahelyeken még tóra is volt, akár több példányban is, valamint egyéb zsinagógai szerelvény. De midőn a változott vallási élet következtében említett helyiségek fölöslegessé váltak és megszűntek, a tóratekereszt, valamint egyéb utensiliák egynéhány kivételével a főtemplomba kerültek.

Igy van most 33 különböző nagyságú, írású, értékű és származású tórapéldány a zsinagóga frigyszekrényében,²⁾ kettő pedig a Zichy-u. hittanodában, ahol szombat és ünnepnapon d. e. az ifjuság számára istentisztelet tartatik a hitoktatók funkcionálása és vezetése mellett, akik felváltva beszédet is tartanak.

¹⁾ U. m. Boszkovitz, Reusz és Tótisz-féle.

²⁾ Szerintem a mostani Aron hakódes elnevezés csak kegyelet lehet. Mert ha a zsinag. Aron hakódes rendeltetésre nézve ugyanaz, mint a szentélyé, de alak és szerkesztésre nézve egészen más. Mig az utóbbi hasonlított téglalakú ládához ארון, amire fönt fedelet כסרת illesztettek, addig az előbbi oldalt nyilik ajtó által.

Két tóra a főrabbi béth hamidrásjában van, melyek ugyan a Bachurim bikurchólim tulajdonát képezik, de azért házkára alkalmával más egyletek is olvasnak belőlük. Kettő a téli imaházban van, ahol a tél beálltával reggeli שחרית-imát és idejében tórafelolvasást is végeznek. Egy a legkisebb — állítólag Münz rabbi kezeírása, súlya 30 dkg., a pergam. magassága 11 cm. az írásé 9·2 cm. — még most is a chevra kadisa őrzött kincsét képezi és csak is Szimchath tórákor van használatban, amikor a főrabbi nyitja meg vele a הקפה-t.

2. כתנת.

De daczára a ritka nagy számú tóratekercsnek, mégsem találtam 27-nél több feliratos köpenyt és ezek is, egy részének kivételével, bizony értékre nézve aránylag a függönyök mögött állanak.

3. מפה.

A tórához szükséges göngyölő szalagok közt csak négyen van felírás.¹⁾

Sokkal kedvezőbb az ezüst szerelvények állománya, akár szám, kor, érték, művészi kivitelre nézve, ha néha a feliratok hiányoznak is.

Ily művészi értékkel bír egy 31 dgr. súlyú tálcza csupán 1708° felírással. Ki adta és mily célból, ismeretlen.

Ugyszintén egy betű és szám nélküli 528·5 dgr. súlyú ezüst mosdóeszköz a kohaniták számára egy névtelen nemes-szivűségét dicséri. Mondják, a templom előcsarnokában találták, mikor a kohaniták áldásmondásra készültek, de az adakozó kilétét máig sem tudták kipuhatolni.

4.

Öt tóratekercs hengerfáin és kerekein felírásos értékes ezüstlemezeket találtam.

5. כלי הקודש.

Díztornyocskák különböző alakban, csöngetyűkkel is, a hengerfák felsőrésszére helyeztetnek el, van koronás alakú is, összesen 14. A legnehezebb 490 dgr., a legkönnyebb 15 dgr., de 5 ön sem betű, sem szám nincsen.

¹⁾ A most oly dédelgetett מנן דוד jelvényt az összes sz. szerelvényeken néhány kivételével nem látható.

6. ציין.

Tóravért van 11, de 2 névtelen. Láncczal illesztik a hengerfákra a tóra mellső oldalán. A legkisebb 16 dgr.

7. יד.

Tóramutató, kézalakú nyitott mutatóujjal, szintén láncczal illesztetik a hengerfára, van 22, de 11-en semmi írás; a legkisebb 7 dgr.

8. כוס.

Kehely van különböző alakú és nagyságú, még kancsóféle fedéllel is. Remek ötvösmunka.

9. קלפי.

Persely, szelencze, gyűjtőcsésze különféle czélra nemcsak a különböző ötvösök remekelését, hanem az adakozó nemeslelkűségét is fennen hirdeti.

10.

Karosgyertyatartók, melyek csak időlegesen használtaknak találtam:

Bronzból két ötkarosat, melyek hétköznapon csak körülmetélés alkalmával gyujtatnak fel.

Bronzból 8 karos מנורה félméter magasságu, rajta van כפתור ופיה, természetes csak הנה-^הkor van használatban.

Egy ezüst, karosat minden felírás nélkül.

Egy nagyot ezüstről ötkarosat, amit csak ה-^הkor felgyujtanak.

2. Tóráköpeny felirásai.

I.

זו הקצין הרר אברהם פב סגל ובתו מ' שרל קוניין ת' שנת תקנ"ד (1794)

II.

זו אשת שרל א' ה' וואלק א' זל תקל"ז ל. (1807)

III.

זו הגעלה כ' אברהם אראד וזונתו מ' ריזל תחי לשיעור הביא החדשה בקק א' בשנת תקע"ב לפק (1812)

IV.

זה שייך להרר יוסף גראן וזונתו מרת אסתיל תחי שנת תקפ"ה לפק (1828)

V.

שייך להאלוף המרומס הרר אברהם ראב עם זנתו חצנועה מרת רבוהה
תחיי שנת חקין לפק (1830)

VI.

שייך להק' הרר יוסף מיללער עז מ' פראדל תחיי ש. חקצא ל. (1831)

VII.

שייך להחברה בחורים בקור חולים שנת חקצו לפק (1836)

VIII.

Ugyanilyen.

IX.

זנ כ' ליב דהוקער ואשתו מ' ניטל בשנת תר"ד (1854)

X.

נעשה לכבוד תולק מהברכה אשר השאיר אחריו הבח' הננאל באסקאוויטין
צל לזכרון עד לכבוד שבת קודש לפק

XI.

זנ לזכרון עולם ה' היים ב'ה אליהו דייטש זל עז מ' שרל בת ה'
שמחה ראזענפעלד זל שנת תר"ה (1858)

XII.

כתר יש טוב זנ מהכסף שקבעה ע' העלמה מ' מינדל נע ונעשה ע'
אבי העלמה ר' שלמה בין ואמה שרל ת' לסנטל נשמתה ע'ה תר"ך לפק (1860)

XIII.

זנ ע' אלופים נבאי צדקה סה קק א' נעשה רח אייד לתד י'
לפק (1860)

XIV.

זנ כ'ה נומפל ב'ה מאניש ויאיצן עז מרת רבקה שרה ע'ה ש.
תרל"ה (1865)

XV.

זנ הרר קלמן הרש נאלדשיין זנתו מרת דינה תחיי בשנת תרל"ה
לפק (1865)

XVI.

זנ הר' שלמה בן ר' וואלק בין זל עז מ' שרל בת ר' יהודה שטיינער
בשנת תרל"ה לפק (1868)

XVII.

כתר יש טוב. זנ הילדה שרל בת ר' ליב האליטש ואשתו בילה תחיי
בשנת תרל"ה לפק (1868)

¹⁾ A nevekről majd a Pótlásokban.

XVIII.

ז' כהרד שמעון ווייס בן ר' זלמן ליב ז'ל וזונתו מ' יוכבד בת כ' שמשון
הלוי שנת תרמ"א לפ"ק (1881)

XIX.

בתי תורה ז' מעמפעל קאממיסיאן להזכרת נשמות בשנת תרמ"ו י'
לפ"ק סה קק אובן ישן יע"א (1886)

XX.

ז' ר' גדליה הכהן ז"ל מ הענדל יחי' תרמ"ז לפ"ק (1887)

XXI.

ז' לחברת בחורים בקור חולים פה אלט אפען יע"א

XXII.

כת לזכרון הילד שמואל בן ר' גרשון שטיינער י"ג תשרי תרנ"ב (1892)

XXIII.

לזכרון הילדה צירל ניימאיער י"א אדר תרנ"ב לפ"ק (1892)

XXIV.

ראשי ואלוסי דחברת בחורים ביקור חולים דא' ביום לב שבט תרנ"ג
לפ"ק (1893)

XXV.

ז' הקצין המרומם כהרד יצחק זעקל פינאלי נ' עם אשתו המהוללה
מ' אסתר תחי' ש' תרס"ב לפ"ק (1902)

XXVI.

Ugyanilyen.

XXVII.

ז' ר' רפאל הערץ נ' זונתו מ' לאה ת' תרס"ב לפ"ק (1902)

8. felirásai.

I.

זאת נדבה לכבוד התורה מרת ריזל א' א' אראד

II.

ז' נדב מרת רבקה אשת ר' יוסף ליב וואכסמאן לח' אנשי מקום
ת"לה לפ"ק (1875)

III.

ז' שמעון קאהן

IV.

ז' ר' מנחם נרינשפאן לי'ן

¹⁾ A nevekről majd a Pótlásokban.

4. עין החיים Tóra hengerfáinak felirásai.

I.

שייך להרר יוסף יאמבק נרו יוסף " עליכם עליכם ועל בניכם לפק
ולזנתו הצנועה מרת פראדל תחי' אם הבנים שמהה הללויה לפק

II.

עין החיים זאת נידר ונידב קודם מנתו זה איש כשר ותמים במעשיו
הרר שמחה זאקס זל
דברי שכיב מדע נתקיימו ונמסר לצדקה דפה אי' עי' אשת המת זה
הקצינה מי' לאה בת שלמה הכהן זל

III.

עין חיים ניקנתה מנדבות בני חברה שיחי' ונעשה עי' אלופים נבאים
אנ' ה ליור האליטיש, זה יודא פארדש ובהסכמה המניד שלהם זה מהו' יעקב
בנעט זה חיים זה שמעון כהן היקותאל שאנאק ומידכי נייטרא.

IV.

זה הספר תורה שייך להקצין הרר ליב רעסלר ני עם זונתו מרת נעלא
שליטא בשנת ביום השמיני עצרת לפק (1841)

V.

ונגמר לפני הג שבועות תקפנ ל. (1828)

5. Dísztornyok felirásai כלי הקודש.

I.

נדבה מהאחים הקצינים הרר ישראל, והרר נומפל, והר' ליב אשר
התנדבו במתנה לצדקה אי' לכבוד אביהם הק. המנוח ר' אברם נש זל ואמם הק
מ ליבלא זל שנת תקס"ו לפק (1806)

II.

Hasonmása a 1. sz. a. felirás nélkül.

III.

שייך לחברה דבהורים ביקור חולים שנת. תקפ"ב לפק (1822)

IV.

נעשה עי' אלופים נבאים דבהורים ביקור חולים שנת תק צ"ג לפק (1833)

V.

זו לצדקה דקק אי' זה הרר מידכי בי עקיבא בלויא זל עז מי פראדל
בת ר' מנדל נש זל בשנת ת"ד לפק (1840)

VI.

זה שייך לצדקה דקק אי'

VII.

ז' שמשון בן ר' מאיר פישער נ' לזכרון נשמת אמי זקנתי רענינא
האבערן עזה (הק)

VIII.

תרה (1845) (אנשי מקום)

IX.

תרו (1846) (מנוחה נכונה)

6. Tóravérték felirásai.

I.

לצדקה אובין תעז ל (1718)

II.

כתר תורה בימינה אורך ימים בשמאולי עושר וכבוד תשלם המלאכה
בשוב לאברם היה ברכה לסף (1788)

III.

היש שפיץ בלימלה גראן

IV.

זה שייך לצדקה דקק אי

V.

זאת ניקנה! עי אלוסים גרנמח בשנת תקע"ה ל (1815)
ה' מאיר מטל והיש פש וז מיכל לזר מה' יוסף גראן (הק)

VI.

ז' לצדקה דקק אי זה הדר מרדני ב' עקיבא בלויא זל עז מ' פראדל
בת ר' מענדל נש בשנת ת' לסף (1840)

VII.

תרו (1847) (אנשי מקום)

VIII.

תרכט (1869) (אנשי מקום)

IX.

ז' שמשון בן ר' מאיר פישער לזכרון נשמת אמי זקנתי רענינא האבער
עזה תרנה לסף (1898) (הק)

7. Tóramutató felirásai.

I.

תקע"א (1811) (מנוחה נכונה)

II.

תקצ"ז (1837) (מנוחה נכונה)

III.

תקצט (1839) (אנשי מקום)

IV.

ה' קפל חק ב' דא חק מאי ואשתו צירל זנ בנו כ'ה ר' מירכי
ערדענזאהן ז' ואשתו מרת רחל תחי' לקק אי' שנת הסחר (1905)

V.

תדיח (1858) (אנשי מקום)

VI.

זנ עי' הק הד' ד יוסף ליב וואקסמאן ז' הק הרר' לאוד זינגער ז' הק
הרד אלי' שטערן ז' תדיט לפק (1859)

VII.

מאת אלופים אבר נבאים אונטר נבאים רעוידענמן¹⁾
בישנת תרכנ לפק (1863) (לבה)

VIII.

שייך לבהל של המנוח ר' איצק טאמים זל

IX.

זה שייך לצדקה דלק אי'

X.

נדבה דהק דלק אי' מחמנוח ר' הרש ריים זל

XI.

זה מאנדל הרש קוניץ, וזה קאסמאן פנ וזה אהרן טאמים והמצרף
שלישה נבאים (הק)

8. Kelyhek felirásai. כוס

I.

כוס של מציצה זה שייך לצדקה דלק אי'

II.

תסתבל בקנקן ישן שקנו אלופי נבאי צדקה דלק אי' שנת תקנב לפרט
קמן (1792)

III.

זאת נביעי הכסף הזה קנויה נבאי צדקה דלק אי' שנת תקנב לפק (1792)

IV.

את נביעי הכסף הזה קנו המשמשין דהק דלק אובן ישן ונדבו לחק
הנל עי' נב גה ר ליב ביד ד משה ליב קן ר' אהרן קן ודן הן המשמשיה²⁾
זה נעשה עי' נב דנה שנת הלא זה אשד ישתה אדוני בו (הק) (1792)

¹⁾ A nevekről majd a Pótlásokban.²⁾ A nevekről majd a Pótlásokban.

V.

זו משה צורף ע' זונתו מרים לחק דנה בא' לרסואת הנוף: ללשון ב"ב
בשנת החיים והמות ב"ד הלשון לפק (1800) (ח'ק)

VI.

הלא זה הגביע אשר ראוי לשתות בו ואת ששה קני מנורה נע' נדנה
הה הרד משה ליב קן וה וואלף האליטיש וה הרש באסקאוויטץ וה זעקל וי'
שנת תקס"ד לפק (1804) (ח'ק)

VII.

שייך לחק דקק א' את נביעה הכסף הזה זנ לחק הק פומה ה' שמעון
באסקאוויטץ זל בשנת תקפ"ח לפק (1828) (ח'ק)

VIII.

זאת נדב לחק הה הרד נדלי' ב"ד וי' זל עבור מעות קבורה שלו בשנת
תק"ן ל. (1830) (ח'ק)

IX.

לזכרון עולם לנו ולבנינו מרבינו משה מינץ פאר דורנו מנחה היא
נתונה לנח ממאדו עבור קברו מקום כבודו לפק (1832) (ח'ק)

X.

נעשה ממעות הצדקה על ידי שני הגבאים בבהל של המנחה ר' איצק
פאטיס זל הה הרד אלי' פאטיס סנל והה הרד הרש בער שענייא יצו בשנתקצו'
לפק פה א' (1837)

XI.

נעשה ע' אלופים נבאי דצדקה א' בשנת תר"ו (1846)

XII.

זה שייך לצדקה דקק א' זנ הרד הרש בן ר' ליסמן הוא זל

XIII.

כום של ברכת המזון וצוה לברך על זה זנ להק התורני מהו' איצק
קיצע זצל עבור חק שלו (ח'ק)

XIV.

זאת נדב הקצין המפואר כהר' משה באגראן זל בעד מעות קבורתו
צ' בניו ר' זעקל, ר' הרש, ר' איצק ור' בער (ח'ק)

XV.

תרל"ד (1864) (אנשי מקום)

XVI.

זה הכום של ברכת המזון נדבו הנשים ההגנות מ' חנה אשת ר' בער
קראלא מרת שרל אשת ר' חיים סנדל להבריא דאנשי מקום בשנת ב"ח עמכם
לפק (1862) (אנשי מקום)

XVII.

שייך לחק דקק א'

Gespendet vom Vorstande u. des Herrn Spitalsdokter im Jahre 1874 als Andenken der Wahl ihres Kollegen H. Israel Gattein zum Geschworenen des III. Bez. Budapest.

XVIII.

לזכרון עולם תהיה צדקת אמו היקרה החשובה והמשכלת מרת אסתר
גב הדגא לפק (1891)

Megdicsőült anyáknak Budai Goldberger Károlyné szül. Kaiser Jeanette megörökítése emlékül ajánlják e kelyhet hálás gyermekei Berthold, Ferencz, Samu, Ödön, Albert, Gusztáv, Gyula, Aladár.

XIX.

זו זה משה אבליו לתוך חבדא קדישא עבור מעות קבורה שלו

9. Perselyek felirásai.

I.

זאת נעשה עי' האשה נבאית פערל בת מהרר דוד זל בשנת תק"ט
לפק שייך לחק דגח (1759) (חק)

II.

זה נעשה עי' נבאים דגח דחק א' כמר ליב בודה כמר חיים בר יודא
ליב כמר מאניש סגל שנת תקום לפק (1786)

III.

צדיק ד' צדקות אהב נעשה על ידי אלופים נבאי צדקה דקק אובן ישן
שנת תקנב לפק (1792)

IV.

צדק לפניו יהלך נעשה על ידי אלופים נבאי צדקה דקק אובן ישן
שנת תקנב לפק (1792)

V.

זה נעשה עי' נבאים גח ה' ליב כ' דוד רוטה, אביל גראן ה' אהרן קן
ס' א' שנת תקנב ל. (1793)

VI.

זאת נעשה עי' נבאים דחק גח דקק אובן ישן תקם לפק (1800)
ה' משה ליב קן וה' משה צורף וה' וואלף האליטש

VII.

זו הרר צבי היש באסקאוויטין לנמילות חסדים דחק דקק א' בשנת
תקסא לפיט קטן (1801)

VIII.

נעשה ע' קצינה מ' עלקלי אה היש בראנדס שייך להק דקק אובן ישן
שנת תקס"ב ל. (1802)

IX.

שייך לחברא דהכנסת כלה נתיסדה ברה אדר תקס"ג לסק (1803)

X.

הק סה א' הוה הקצין ה מרדכי העלישוי וזנתו הצנועה מ שרל בת ר
שמע' שפיץ שנת תקס"ה לסק (1805)

XI.

זג הוה איצק באגראן להק דקק א' בשנת תקס"ז לסק (1807)

XII.

זאת נעשה ממעות הצדקה בבלב של הוה איצק פאטיס נ"ו וע' הגב
ה היים שפיץ ס ווה ססח ווקס בש תקס"א ל. (1821)

XIII.

זאת הקלסי שייך לצדקה א'

XIV.

זג להק הוה ה חיים בו הרש צילין ול עם זונתו הצנועה מ שמחה
שליטא ש תקס"א ל. צדקה תציל ממות (1821)

XV.

ה' נומסל וואיטצנער בשנת והפכתי אבלם לששון (1823) (אנשי
מקום)

XVI.

הוה שייך לחברא קדישא נעשה ע' גבאים גח הרר יודא ליב וכו' יעקב
גלאזר ווה שימשון סנל

XVII.

ססל אדירים הוה הקריבו משמשי בב תחת יד אלופיהם גדלח הנקובים
בשמות ואלה שמות הגבאים משמשי בעלי בתים הל אבריהם שפיצר ...¹⁾
ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עין הדר לפרט (1827)

XVIII.

נקנית ע' אלופים גבאי צדקה דסה קק א' בשנת תקצ"ה ל. בהג
הסכות (1835)

XIX.

זאת נעשה ע' הגבאים דמשמשים הנעלה ל שלמה שייך הבה יצחק
אמשטרדם, כ' נטע קאדלבורג הב יצחק ווייס שנת תקצ"ו לפק קק א' (1836)

¹⁾ A nevekről többet a Pótlásokban.

XX.

אתרוג קלפי Dei gratia

XXI.

זה הקושה שייד להחברא בחורים ביקור חולים ונעשה באובן ישן
בשנת תרמ"א לפק (1861)

XXII.

זו להברא בבה בשנת תרל"ז לפק (1867)

XXIII.

נדבה להברא בחורים בקור חולים מעם אלופים נבאים אוב"ג' ה
נסע קאדלבורג ל איצק בלויא ל יונה עלינגער און ל ל משה ברייטנר ל הרשל
טאטים ל דוד דענהאף הב וואלף שפיטצער.

10.

I.

זאת נדבו מאלופים רעוויזארען דחק אי' בשנת תרל"ז לפק (1876)
כ' משה ליב קאן, לה פנהם שמואל שטערן, לה דוד דייטש, לה יעקב בלוי.

A héber feliratok magyarázatai.

2. כתנת = *Tóráköpeny*.

Az I. sz. a. értékes tóráköpeny; hímzése művészies. Adakozója apósa a XI. sz. a. סריכת adományozójának. שירל קוניץ anyja בילא-nek, Boszkovitz H. feleségének, úgyszintén Kunitz M. L. a pesti keresk. kórház és az izr. vakokintézete alapítójának, valamint Kunitz Wolfnak és Kunitz M. H.-nak, aki atyja Weisz Berthold anyjának.

A IV. sz. a. ק"ה gabaj, gazdag ember volt. Sógora Bergel Dávid, nagybátyja Bergel Lajosnak Pesten. Alapítványt tett szegény rokonai kiházásítására. Rokonságban volt a Jassovitz és Zerkovitz családdal.

Az V. sz. a. a XVIII. sz. a. értékes függönynek adományozója.

A VI. sz. a. atyja a Rust és Müller czég egyik főnökének. Felesége, lánya volt Holitsch Wolfnak és nővére Holitsch Baruch, Lipót és M. J.-nek. Az utóbbi nagyatyja budai Goldberger Imrének.

A VII. és VIII. sz. a. a Bachurim B. Ch. egyleté.

A IX. sz. a. veje Mesztetitsch Mózesnek, a pesti község volt jegyzőjének.

A X. sz. a. fia Boszkovitz Hirsnek, fivére Boszkovitz M. L.-nek, unokatestvére Boszkovitz Simonnak, unokája Kunitz Dávidnak és így rokona Weisz Bertholdnak.

A XI. sz. a. apósa Grosz József sz.-fővárosi és hitk. pénztárosnak.

A XII. sz. a. sógornője Lövenstein B. főv. pénztárosnak és így rokona a Párisi Nagyáruház, Magyar Nagyáruház (Goldbergerék) tulajdonosainak.

A XIV. sz. a. egy ideig a hitk. és Ch. K. elnöke volt. Elnöksége alatt választatott meg főrabbinak a tiszabői r. Hirsch, aki innen Prágába, későbbben Hamburgba került főrabbinak.

A XV. sz. a. unokája a 113 éves korában nagy tiszteletben meghalt Auspitz Jakabnak. Nagybátyja a nagyváradi Reisman spirituszgyárosnak; aki ott takarékpénztári igazgató, valamint hitk. elnök is volt. Az adományozó azonkívül apósa volt a pesti Spitzer Jechezkelnek és így a humorista Saphir M.-mel sógorságban volt.

A XVI. sz. a. sapkás volt és apósa Lövenstein B. főv. pénztárosnak.

A XVIII. sz. a. többszörös háztulajdonos, volt hitk. pénztáros, jelenleg buzgó előljárósági tag. Hirsch rabbi, valamint a b. Goldberger család barátai.

A XXI. sz. a. Bachurim B. Ch. egyleté.

A XXII. sz. a. elhalt kis fiuk emlékére felajánlották a szülők a Hittantanodának.

A XXIII. sz. a. hasonló czélból kis lányuk emlékére ajánlották fel.

A XXIV. a. Bachurim B. Ch. egyleté.

A XXV. és XXVI. sz. a. két értékes, csak különböző című tóráköpeny *egy* adományozótól. Rokona Finaly Henrik kolozsvári egyetemi tanárnak, veje Eliasz Ede érdemes előljárói tagnak és sógora Eliasz Samu hitk. pénztárosnak.

A XXVII. sz. a. értékes ajándék a B. B. Ch. egylet részére. Vendéglős Pesten; szerzője az »Első magyar szakácskönyvnek vallásos izr. háztartások számára.« Hercz Rafael R.-né.

3. חסד-Szalag.

A I. sz. a. azonos a 2/III. sz. a. adakozójával.

Az II. sz. a. felesége a 2 XIII. felajánló gabbajnak.

4. עֵץ הַחַיִּים - *Hengerfa.*

Az I. sz. a. II/6. sz. a. értékes tóráköpenyt adományozott a Tórájához. Sajnálatomra a ט"ז -t jelző pontocskák elmosódtak már és így nem voltam képes határozott évszámot megállapítani.

A II. sz. a. rokonságban van a 2/XII/XVI. sz. a. adakozókkal. Nagyatyja a gazdag, előkelő Sachsnak, kinek sógor-nője szül. Schvarcz Eveline, aki lánya Schill M. Hani lányának és unokahuga Schill Salamon szeminárium tanárnak.

A III. sz. Binét Jakab rabbiülnök és a híres nyitrai Binét Jechezkelnek atyja.

Senak Jekusziel atyja a Senaug és Hecht cég egyik főnökének.

A XIV. Háztulajdonos, chevra gabaj volt. Fivére Jakab Zimmelnek, aki nagybátyja Rösler főv. bírónak. A felírás úgy a fenti, mint az alsó hengerfa kerekén van.

A V. sz. a. csak az egyik hengerfa kerekén.

5. כֶּלִי קֹדֶשׁ - *dísztorony.*

Az I. sz. a. gyermekei a III. sz. פִּירְכָּה adakozónak. Rokonságban van a rabbi Budaspitz és Holits családdal.

E כֶּלִי קֹדֶשׁ elüt a rendestől, mivel ez tulajdonképen egy korona, melybe két dísztornyocska van illesztve. Remek ötvösmunka. Súlya 490 dkg. ezüst.

A II. sz. a. név és szám nélkül. Hasonlít az előbbihez, csak-hogy könnyebb, súlya 428 dkg. Köztudomású, hogy Blau M.-nek elkeseredett, hosszú pöre volt egyik rokonával. Ez annyira felizgatta még ügyvédjét is, hogy ez kifakadva oda vágta a pereskedő rokonoknak: Szegény Mózes! énnekem csak két zsidóval van elintézni való perem, hát te szegény! . . . A vesztes fél, az említett Blau, el lett ítélve az említett *névtelen* adomány felajánlására.

Nagler Ábrahám pesti nagykereskedő, a Rombach-utcai templom tisztelt gabaja néhány év előtt ilyent adományozott az említett templomnak. N. A. máskülönben veje Politzer Dávidnak óbudai tekintélyes I. előjárói tagnak a mult században, aki megint veje volt a pozsonyi Oppenheim B.-nek, a מִי בְּנֵי szerzőjének.

A III. és IV. sz. a. a Bachurim B. Ch. tulajdonát képezi.

Az V. sz. a. adakozó mesterségre nézve kékfestő volt. עקיבא nevű fia a XVIII. sz. a. függőnytulajdonosnak Fanni lányát, Áron fia pedig Reusz Hirsnek Leonora nevű lányát, Reusz Károly nővérét vette feleségül. Nővére Ráchel anyja Stern Sámuelnek, aki egyideig a hitk. קהילה alelnöke volt, az אישי מנחה נכונה-nak jelenleg is elnöke, akinek felesége az ób. Rottenstein jegyzőnek Mathild nevű lánya és így nagybátyja nemcsak Bródy Adélnek, néhai Bródy Zsigmond főrendiházi tag boldogemlékű feleségének, hanem Hevesi Ödön a Hazai takarékpénztár igazgatójának, valamint Hevesi L. hírlapírónak is.

A VI. sz. a. remek filigrán munka.

A VII. sz. a. unokája a Kurtakesziről származó Habern Mayernek.

A VIII. sz. a. az אישי מקום

A IX. sz. a. pedig a מנחה נכונה tulajdonát képezi.

6. ציי-*mellvért.*

Az I. sz. a. a legrégebb szerelvény; gyönyörű ötvösmunka.

A II. sz. a. Nas Abramot a III. sz. פריכה nemes adományozóját örökíti meg.

A III. sz. a. Spitz Hirs ükapja Spitzer Baruchnak, aki nagyatyja Bichler Czilli úrhölgynek, Neuman Simon nemeslelkű feleségének Pesten. Grán Blimele nagyanyja Jasszovitz Mór főv. esküdtnek a Tornoczi Bárány vejének.

A IV. sz. a. filigrán munka.

Az V. sz. a. Mattersdorf Mayer fia M. Salamon iskolaatyának, kinek jelenlétében a »nemzeti iskola« rendeltetésének átadatott. 1791 V/5. sz. és 1792 II/12. az iskola körül szerzett érdeme elismeréséül magas rendelettel az izr. hitk. előljáróság belső tanács tagjának neveztetik ki és ezen minőségben az első esküdt után az első szék őt illette.¹⁾ Fivére Wahrmann Izrael a pesti első rabbinak, rokona W. Mór orsz. képviselőnek, W. Salamon Óbuda híres főkántorának, Wahrmann René, férj. Fay Bélánének. אישי מנחה נכונה egyideig alelnöke volt a hitközségnek; a Lázárovics családnak őse.

Grán József köpenyt is adott.

¹⁾ Berger J. Lipót, Az óbudai izr. hitk. iskolájának monographiája. A magy. zsidófelekezet és polg. iskoláinak monographiája gyűjteményében I. 248.

Sajnos, a tóravérten levő dekalóguson felületesség következtében, לא יהי helyett לא תעשה לך-t olvashatunk. ¹⁾

A VI. sz. a. azonos az 5/V. sz. a. dísztoronyokat adományozóval.

A VII. és VIII. és 8. sz. a. az אנשי מקום-é. De itt is, mint a V. sz. a. dekalógusban, hiányzik a לא יהי és helyette áll לא תשתהיה és לא תעשה, tehát 11 ige volna.

A IX. sz. a. azonos azzal, aki 3/VII. sz. a. értékes dísztoronyot adományozta.

7. יד-Mutató.

Az I. és II. sz. a. a מנהה נכונה tulajdona.

A III. és V. sz. a. az אנשי מקום tulajdona.

A IV. sz. a Cirl Amsterdam anyja Lövenstein B. főv. pénztárosnak. Kopel fivére Gitelnek, aki anyja Kohn Arnoldnak, több főv. emberbaráti, valamint felekezeti intézmények önzetlen előljárójának és hathatós támogatójának és így rokona Zsengeri S. dr. tanférfinak.

A VI. sz. a. 3 gabaj két díszes gyertyatartót is ajánlott fel az ארון הקודש elé.

A VII. a Bachurim B. Ch. egyleté.

A VIII. Béthamidrasa is volt a már többször említett nemes adakozónak.

A X. sz. a. neves atyja Reusz K.-nak, a pesti Chevra Kadisa néhai elnökének.

A XI. sz. a Kunitz M. H. nagy jótevője az óbudai Chevra Kadisának.

Perlgrund Kaufman apósa volt a népszerű Rottfeld Sal. dr. orvosnak. Utóbbinak atyja Eibenschitz községnek alkalmazottja volt. R. orvos előszeretettel szokta említeni, hogy a Barmiczvá charifuszja: שני יוסף בן שמעון volt. Fia Lajos, Liszt Ferencznek tehetséges tanítványa volt, most Edinburghban neves virtuóz.

8. גביע, כוס-kehely.

Az I. sz. a. csak a körülmetélés alkalmával használtatik.

A IV. sz. a. remek kancsó födelén művészies kivitelű

¹⁾ A Nemzeti Múzeumban V. szoba, 11 szekrényben őriznek egy tóravértet, hajdan a L. szt. Miklós קל tulajdona, ahol a dekalógusból 4, mondó négy ige 2., 3., 4. és 5. hiányzik.

lovaggal lóháton; nagyon értékes. A »Pótlások«-ban majd többet.

Az V. sz. a. Engel Goldberger Ferencznek egyik fivére. És így nagybátyja Vets (Neuchlosz) Jakab volt d.-szerdahelyi rabbinak, akinek lánya megint a pesti főrabbi dr. Kohn Sámuelnek. édesanyja volt.

A VI. sz. a. Vörösvári Z. ükapja a Finaliéknek.

A VII. sz. a. hitk. elnök volt a templom építéskor.

A X. sz. a. a már többször említett Totisnak rokona. Senau volt talmudtanítványa a pesti b. e. Pollak L. rabbinak. Később Amerikába ment, hol katonai törzsorvos lett, azután pedig gyógyszerész.

A XIII. sz. a. a Galitzenstein papirkereskedő őse és így rokona néhai Österreicher rabbiülnöknek, ki a szeminárum vezérlő- és vizsgálóbizottsági tagja volt.

A XIV. sz. a. Bogdán, máskülönben Jonás szintén a Goldbergerék családjához tartozik.

A XV. sz. a. az אנשי מקום egyleté; úgyszintén

A XVI. sz. a. is.

A XVII. sz. a. díszes ötvösmunka. Az említett Spitalsdoctor: kerületünk volt vezérférfia a már említett emberbarát, dr. Tatay Adolf. Az ünnepelt Gattein J. jelenleg hitközségünk שמואל legöregebb férfia — 97 éves. Sok éven át a hitk. és פ"י nemeslelkű, tradiczionális szellemű, valamint konzervatív életű, közkedvelt alelnöke volt, aki, míg csak lábai bírták, bokros teendői daczára naponta reggel-este ott volt a templom látogatói közt. Ő volt kerületünk első izr. vall. városi esküdtje, ahol ténykedése a zsidó névnek tiszteletet és becsületet szerzett, mivel היה עוסק באמונה לשם שמים. Máskülönben apósa hitk. tisztb. választmányi tagjának, az ismert dr. Rakonitz Mórnak, aki megint apósa dr. Mittelman B. hitk. buzgó előljárósági tagnak.

A XVIII. sz. a. rendkívül értékes ajándéka a b. Goldberger testvéreknek az anyjuk emlékére. Ki az, aki e jóltévők neveit nem ismeri?

A XIX. sz. a. gazdag bornagykereskedő, hitk. kiváló talmud-tudósa, Abliz.¹⁾

¹⁾ Dr. Wellesz, nagybittsei főrabbi szerint: Abliz nem egyéb, mint zsargonizált korcs אבליז = אבילז = אביל = אבילז = אבילז gyermeke.

9. קוֹסָה קְלָמִי -szelencze, persely.

Az I. sz. a. a legrégibb és a ק"ה tulajdona.

A II. sz. a. מַאִישׁ סָנֵל nagyatyja Waitzner Kopel és Gümpelnek, aki többször adományozott, hitk. elnök volt Hirsch rabbi megválasztásakor.

Az V. sz. a. אֲבִיר גִּיאָן atyja G. József, Mendl, Hirs és Feiselnek. Ükapja a már említett Stern Mihálynénak.

A VI. sz. a. מִשָּׁה לֵיב קָן nagyatyja Stern Mihálynak, a hosszú éveken át népszerű hitk. elnöknek; מִשָּׁה עֵינֵעַל nagyatyja Reuss Károlynak; וִיאלָה הָאֲרִימֵשׁ atyja a többször említett adományozó פִּירְאֵרֵל férj. Müllernének.

A VII. sz. a. צִבִי הִישׁ בְּאַסְקָאוּיִטְץ hitk. elnök, apósa Boskovitz J. L.-nek, az országosan ismert nagykereskedő és emberbarátnak, mert míg bírta, iskolát tartott fenn. Később Pesten is elnöke volt a községnek, de azután tönkre ment. Óbudán temettetett el. A közhit szerint bécsi nagykereskedő voltakor a királylyal kikocsikázott volna magyar díszruhában. Az ő elnöksége alatt kezdték építeni a pesti híres dohány-utcai zsinagógát.

A VIII. sz. a. Brandiz azonos Breitnerrel és így ükatyja Breitner Zsigm. L. a pesti hitközség, valamint társadalmi életünk kimagasló férfiának. A nemeslelkű Elkeli százegynéhány éves lett és anyja volt Lázárovits hitk. alelnöknek.

A IX. sz. a. remek gyűjtőpersely a »Szegény lányok kiházásítási egyleté«, mely 1803. alakult.

A X. sz. a. שְׁמַעִי שְׁפִיץ öse Spitzer Baruchnak, akinek egyik leánya a közismert jószívű özv. Bichlerné, a másik pedig sógornője Stern Ábrisnak, a pesti hitk. érdekes isk. igazgatójának.

Helisau azonos Schauengellel.

A XI. sz. a. Bogdán már előfordult mint adományozó, Goldbergerék rokona.

A XV. sz. a. אֲנִישֵׁי מִקּוֹם egyleté, adományozó Waitzner G. hitk. elnök stb.

A XVII. sz. a. remek tartó az אֲתִיבֵּי használatára, az adományozók neveiről majd más helyen.

A XVIII. sz. a. szintén, mint a felírás mutatja, az אֲתִיבֵּי számára szolgál és pedig az előimádkozó használatára, de furcsa,

hogy a szelencze fedelén az ötvös remekelését dicséri az, hogy egy pogány isten, a szárnyas Ámor, tegez a hátán, az egyik lábával köszörükövet hajtva, azon nyilat hegyesít. Ami a mellett bizonyít, hogy a szelencze eredetileg nem készült לשם אהרון-nak. Miért vették hát *ezt* a gabóim a צדקה részére?

A XIX. sz. a. Amsterdam J. Lövenstein B.-nek, Weiss J. pedig dr. Rakonitz M.-nek nagybátyja.

A XX. sz. a. a ק"ה-é, szintén az előimádkozónak Ethrog használatára. Rendeltetését, célját egy héber betű sem árulja el. De a födelen látható egy herczegi pár, amint térdel mennyei látomás előtt és ez a felirata: Dei gratia . . .

A XXI. XXII., és XXIII. sz. a. Bachurim B. Cholim egyleté, különböző czélokra. Erről és a nevekről majd később.

10. Karos gyertyatartó.

Az I. sz. a. ötkaros, gyönyörű munka, magas, melylyel שש-
kor a פתח-*t* megnyitják.

Stern P. S. a már említett többszörös alelnök, Bródy Adél és Hevesiék nagybátyja.

Deutsch Dávid a »Mintafőiskolának« derék tanítója, kinek vezetése mellett 1847 decz. 12-én — שבת הגדולה — tartották először az iskola mindkét nembeli növendékei karénekre betanított ünnepélyes istentiszteletüket.¹⁾ 1869-ben, midőn az iskola megszűnt, kereskedő lett, de azért mégis több tiszteletbeli állást töltött be a hitk., valamint a városnál. Bátyja a jelenlegi Deutsch Lipótnak, a hitk.-nek és ק"ה jószivű alelnökének.

Blau Jakab b. e. érdemes alelnöke a hitk.-nek és ק"ה-nak, atyja a hitk. előkelő választmányi tagja, B. Sándornak, apósa Klein J. Jakab, hitk. és ק"ה önzetlen előljárójának, nagybátyja dr. Krausz Jakab főv. tanár és ped. írónak.

Budapest.

BATÓ J. LIPÓT.

(Folytatása következik.)

¹⁾ Berger J. Lipót »Az ób. izr. hitk. isk. monografiája«. 256.